

Дисципліна: «Історія української музики ХХ ст.»

Група: 3 курс

Факультет: фортепіанний, оркестровий (народні інструменти)

Дати занять: 2.09, 3.09; 9.09, 10.09; 16.09, 17.09; 23.09, 24.09, 30.09, 01.10

Викладач Таранченко О.Г., кандидат мистецтвознавства, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики

Змістовний модуль 3. Історія української музики другої третини ХХ ст.

Тема 1. . Б.М.Лятошинський – класик української музики ХХ ст. Риси стилю.

Лекція 1. Обрії та універсалізм творчої діяльності Б.М.Лятошинського. Значення його композиторської, педагогічної, музично-громадської діяльності.

Етапи становлення мистецької індивідуальності Б.Лятошинського у соціокультурному контексті сучасної йому епохи. Світоглядні засади життєтворчості композитора. Загальна жанрова панорама музики композитора.

Риси стилю Б.М.Лятошинського. Симфонізм як визначальна риса композиторського мислення митця. Основоположне значення композитора у становленні і розвитку конфліктно-драматичного, епіко-трагедійного симфонізму в Україні ХХ ст. Головні ознаки творчого стилю митця. Зокрема, тяжіння до динамічного симфонічного розгортання думки, монологізму, оповідної узагальненості та романтичної поємності. Поєднання жанрових ознак сонатно-симфонічного циклу, поємності, сюїти. Інтонаційні, жанрово-змістові обрії музики Майстра. Провідні теми творчості: митець і сучасна дійсність, тема Історії, Вічності як своєрідні універсалії музики Б.М.Лятошинського, зміст якої сягає із сьогодення до глибин архаїчного минулого і спрямований у майбутнє. Особливості тематизму творів Б.Лятошинського як новий тип інтонаційного мислення в українській музиці ХХ ст. Специфіка ладо-гармонічного мислення, розширення меж виражальних засобів. Новаторство поліфонічного мислення. Майстерність темброво-оркестрової драматургії Б.М.Лятошинського.

Лекція 2. Симфонізм Б.М.Лятошинського.

Б.М.Лятошинський - фундатор конфліктно-драматичного типу симфонізму в Україні ХХ ст. Етапи еволюції симфонічного мислення Б.Лятошинського. Симфонічні полотна Майстра як відображення й осмислення етапів власного життя й вузлових моментів сучасної історії. Симфонізм композитора повоєнних років у контексті складних соціокультурних змін в країні цього періоду. Негативна роль партійних постанов 1946-48 рр. про боротьбу з формалізмом, теорії безконфліктності

які трагічно позначились на безпідставних звинувачення митця в «хибно сприйнятому новаторстві», безідейності («під його Третьою симфонією не може підписатись радянська людина»).

Третя симфонія Б.М.Лятошинського як відображення драматизму проблеми «митець і влада». Специфіка філософського втілення проблеми „композитор і сучасність”. Особливості музичної драматургії твору, втілення конфлікту. Принцип монотематизму, специфіка музичної мови симфонії-драми.

Суб'єктивно-трагічна 4 симфонія - свого роду авторська сповідь митця. Ідея відображення як одна з констант творчості митця, втілення якої набуває трагічних висот. Особливості конфлікту, знаково-символічний зміст основних тем-образів. Риси композиційно-драматургічної побудови твору, гранична стислість вислову як на рівні композиційної побудови кожної частини так і тематизму. Роль поліфонічного начала.

Об'єктивно-епічна 5 „Слов'янська» симфонія. Поєднання епічної картинності, романтичної поемності з потужною внутрішньою експресією і розворотом провідних образних начал. Прихована внутрішня конфліктність твору. Особливості музичної мови, втілення слов'янських фольклорних джерел.

Лекція 3.

Програмний симфонізм Б.Лятошинського. Жанрові різновиди (симфонічні балади та поеми, сюїта з музики до спектаклю «Ромео і Джульєтта»). Поєднання узагальнено-образного та літературного типу програмності, перетворення епіко-романтичної традиції у симфонічній баладі „Гражина”. Специфіка композиційно-драматургічної побудови твору. Особливості втілення теми давньої історії, яка перетворюється на сучасність.

Слов'янська тематика в музиці Б.М.Лятошинського та її гуманістично-філософське осмислення в творчості композитора («Слов'янський концерт» для фортепіано з оркестром, Польська сюїта, романси на тексти А.Міцкевича та інші).

Новаційні риси камерної музики Б.Лятошинського. Її значення у розширенні та збагаченні проблемно-тематичного, стильового змісту української камерної музики ХХ ст. Індивідуальне втілення пізньоромантичних, символістських стильових рис. Жанрова панорама, інтонаційно-образне наповнення. Симфонізація камерного жанру, поглиблення філософського змісту творів, тяжіння до симфонічного укрупнення циклічної форми (Соната для скрипки і фортепіано, Перше та Друге фортепіанне тріо, фортепіанний цикл «Відображення», Перше та Друга фортепіанні сонати, цикли прелюдій op.38, 38 bis, 44).

Місце і значення «Українського квінтету» в творчості Б.М.Лятошинського та української музики ХХ ст. загалом. Унікальність вирішення узагальненої програмності («Я і моя Україна»). «Український квінтет» як зразок трагедійного епосу, унікальний приклад справжньої української симфонії для камерного складу. Укрупнення камерного жанру

до рівня сонатно-симфонічного циклу. Авторське перетворення фольклорних джерел. Узагальнення та симфонічна багатозначність тематизму. Ладогармонічні особливості музики. Роль фортепіанної партії.

Високе художнє значення камерно-вокальної спадщини Б. М. Лятошинського, яка суттєво розширила інтонаційно-жанрові обрії української музики ХХ ст. Індивідуально-авторське втілення спадщини поетів-символістів, старовинної китайської поезії, класичних текстів О. Пушкіна, М. Лермонтова, І. Франка, А. Міцкевича, а також сучасних українських авторів М. Рильського, В. Сосюри. Насичення творів багатозначною символікою, складними особистісними переживаннями, психологізмом, трагедійними рисами. Насичення рисами симфонічного мислення композитора, складною лейтмотивною та лейтінтонаційною системою. Особливості співвідношення вокальної та інструментальної партій. Складність музичної мови. («Місячні тіні», „Три романси на вірші старовинних китайських поетів”, романсів на вірші К.Бальмонта, зокрема, «Чайка» та інші, «Спогад» та «В альбом Кароліні Яніш» А.Міцкевича).

Лекція 4

Фортепіанна творчість Б.Лятошинського: новаторство музичної мови, жанрове коло, риси оркестрово-симфонічного мислення композитора. Поєднання романтичної національної та європейської стильових традицій, їх переосмислення в руслі сучасних композиторських пошуків. Значення фортепіанної спадщини Б.Лятошинського для розвитку сучасного українського фортепіанного виконавства (цикл „Відображення”, 1 і 2 сонати, цикли прелюдій ор. 38, 38 bis, 44; Концертний етюд – рондо, Концерт для фортепіано з оркестром „Слов’янський”).

Хорова творчість Б.Лятошинського. Новаторське переосмислення жанру в українській музиці 2 половини ХХ ст. Відродження традиції акапельного співу. Філософська глибина образного змісту. Роль темброво-хорової драматургії. Специфіка втілення проблеми слова і музики. Аналіз хорових циклів на вірші Т. Г. Шевченка («Тече вода в синє море», «За байраком байрак», «Над Дніпровою сагою», «У перетику ходила»), циклу на вірші О. Пушкіна. Якісно новий підхід до хорового жанру в циклі «З минулого». Органічне поєднання традицій західноєвропейської музики з індивідуальним переосмисленням та узагальненням української фольклорної традиції (думність) та національної класики.

Новаторський підхід Б.Лятошинського до жанру хорової та сольної обробки української народної пісні. Творче переосмислення і симфонізація жанру, укрупнення композиційно-драматургічних ознак до рівня вокально-симфонічної поеми, індивідуалізація образного змісту. Специфіка методу роботи Б.Лятошинського з народною піснею. Новаційні риси жанру обробки українських народних пісень для голосу з фортепіано. Відображення в них рис симфонічного мислення композитора. Тематичне коло обробок періоду II Світової війни («Журба за журбою», «Котилася зірка», «Як би мені не тиночки», «Крутий берег, крутий», «Ой на гору козак воду носить»).

Б.М.Лятошинський і сучасність. Життя традицій.

Рекомендована література

1. Борис Николаевич Лятошинский. Сб. статей. – К.: Муз.Україна, 1987
2. Бондаренко Т. Деякі композиційні особливості обробок народних пісень для голосу і фортепіано Б.Лятошинського// Українське музикознавство. - Київ: Муз.Україна, 1969. – Вип.4. – С.13-31
3. Боровик И. Украинский камерно-инструментальный ансамбль. – К., 1996.
4. Бэлза И.Ф. Учитель// О музыкантах XX века. Избранные очерки. Москва:Сов.композитор, 1979. С.5-41
5. Гордійчук М. Українська радянська симфонічна музика. К.: Муз.Україна, 1969.
6. Грисенко Л.Н. Роль гармонии в развёртывании музыкальной формы приведеный Б.Н.Лятошинського// Борис Николаевич Лятошинский: сб.ст. Киев: Муз.Україна, 1987 С.161-167
7. Зінькевич О.С., Ляшенко І.Ф.,Пясковський І.Б., Шреєр-Ткаченко О.Я. Історія української радянської музики. Київ: Муз.Україна, 1990
8. Історія української музики: у 6 т. Т.4: 1917-1941 К.:Наук. Думка, 1992
9. Історія української музики: у 6 т. Т.5:1941 – 1958 К: [б.в.], 2004
- 10.Клин В. Українська радянська фортепіанна музика (1917-1977). К.: Наук. думка, 1980
- 11.Копиця М. Симфонізм Лятошинського: епоха, колізії, драматургія. – К: Муз. Україна, 1990.
12. Корній Л., Сюта Б. Історія української музичної культури. К: НМАУ ім. П.Чайковського, 2011
13. Корній Л., Сюта Б. Українська музична культура. Погляд крізь віки. Київ: Муз.Україна, 2014
14. Лятошинський Б. Епістолярна спадщина: у 2т. Т.1 Київ, 2002
15. Марценківська О.В. Переосмислення романтичних традицій у фортепіанній та камерно-інструментальній творчості Б.Лятошинського: автореф.дис. на здобуття наук.ступ.канд.мистецтвознавства/ О.Марценківська. – К.2011
16. Музика: наук-попул.журнал. 2015. №3-5. Випуск до 120-річчя Б.М.Лятошинського.
17. Музичний світ Б.Лятошинського: Зб. ст. - К., 1995.
18. Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П.І.Чайковського. Вип.114: Композитори і музикознавці

Київської консерваторії у 1941- 2010-х р.: зб.статей. К.:НМАУ, 2016

19. Національній музичній академії України ім. П.І.Чайковського 100 років. – К.:Муз. Україна, 2013
20. Савчук І. Камерна музика 1920-х в Україні: Спроба філософського осмислення/І.Б.Савчук; Інст. Проблем сучасн мистецтв. НАМ України.- К: Фенікс, 2012
- 21.Самохвалов В. Я. Борис Лятошинский. Київ: Муз.Україна 1981.
22. Самохвалов В.Я. Черты симфонизма Б.Лятошинского. Київ: Муз.Україна, 1977
23. Станкович Є.Ф. Слово про Майстра// Музика. 2015№3-5.С.76-77
24. Таранченко Е. Б.Н.Лятошинский и Н.В.Лысенко (К проблеме типологии творческих индивидуальностей//Борис Николаевич Лятошинский: сб.статей. К. Муз.Україна С.33-42
25. Таранченко О. Б.Лятошинський у світлі українських родинних зв'язків//Музичний світ Бориса Лятошинського. Київ: Центр музінформ, 1995. С.103-109
26. Царевич І. Борис-Якса з Лятошина/ Ія Сергіївна Царевич// Музика. – 1995. - №1. – С.9-11
27. Матусевич Н. З криниці народної пісні. Вступ. Стаття// зб. Українські народні пісні в обробці Б.Лятошинського. К: «Муз. Україна» 1973. С. 3-4